

Regio Midden-Holland

Regio Midden Holland

Nota Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Juli 2016

Inleiding

Het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV)¹ stelt het verplicht om aandacht te besteden aan de risico's. Met de voorliggende 'Nota weerstandsvermogen en risicobeheersing' krijgt u het noodzakelijke inzicht in zowel het weerstandsvermogen als de weerstandscapaciteit van de Regio Midden-Holland.

Deze nota is in vier fasen tot stand gekomen.

1. de risico-inventarisatie en de bijbehorende risicokwantificering
2. het daaruit volgende minimaal gewenste / benodigde weerstandsvermogen
3. de berekende aanwezige weerstandscapaciteit
4. de match tussen benodigd weerstandsvermogen en aanwezige weerstandscapaciteit.

In de volgende hoofdstukken worden de uitkomsten van deze fasen beschreven.

2. Risico-inventarisatie

In de eerste fase zijn de risico's van de RMH geïnventariseerd. Deze risico-inventarisatie heeft zich op drie centrale thema's gericht, te weten:

- Bedrijfsvoering
 - Structuur en beleid (visie, organisatie e.d.)
 - Planning en budgettering (informatievoorziening, verslaggeving e.d.)
 - Methoden en technieken (AO, Interne Controle, Contracten e.d.)
- Paragrafen
 - Onderhoud kapitaalgoederen

1

BBV, artikel 9, lid 2:

De begroting bevat ten minste de volgende paragrafen (...), b. weerstandsvermogen en risicobeheersing.

BBV, artikel 11:

1. Het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen:

- a. de weerstandscapaciteit, zijnde de middelen en mogelijkheden waarover de gemeente cq. De gemeenschappelijke regeling beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten te dekken;
- b. alle risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie.

2. De paragraaf betreffende het weerstandsvermogen en risicobeheersing bevat ten minste:

- a. een inventarisatie van de weerstandscapaciteit;
- b. een inventarisatie van de risico's;
- c. het beleid omtrent de weerstandscapaciteit en de risico's.
- d. een kengetal voor de:
 - 1a. netto schuldquote
 - 1b. netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen: is bij RMH gelijk aan 1a
 2. solvabiliteitsratio
 3. grondexploitatie: is bij RMH niet van toepassing
 4. structurele exploitatieruimte
 5. belastingcapaciteit: is bij RMH niet van toepassing

BBV, artikel 26:

Het jaarverslag bevat de paragrafen die ingevolge artikel 9 in de begroting zijn opgenomen. Ze bevatten de verantwoording van hetgeen in de overeenkomstige paragrafen in de begroting is opgenomen.

- Financiering
- Bedrijfsvoering
- Specifieke onderwerpen, bijvoorbeeld
 - Project BDU Verkeersveiligheid.

De risico-inventarisatie leidt niet tot een uitputtend beeld van alle risico's in alle processen en producten. Wel worden de belangrijkste financiële risico's hiermee in beeld gebracht.

Voor voorzienbare en redelijk kwantificeerbare risico's wordt een voorziening getroffen cq zouden voorzieningen moeten worden getroffen. Voor de risico's waarbij dit niet geldt cq die niet goed meetbaar zijn dient weerstandsvermogen te worden aangehouden. Om voor deze laatstgenoemde groep risico's toch tot een kwantificering te kunnen komen, zijn waar mogelijk de bepalende factoren voor een schatting van de kans van optreden en het effect van het risico geïdentificeerd. Zoveel mogelijk is de (gemiddelde) omvang van de bij het risico betrokken exploitatielasten en/of investeringsbedragen meegenomen bij de (subjectieve) bepaling van de kans en het effect.

Per geïnteriseerd resterend risico met enige financiële impact wordt als indicator voor het gewenste weerstandsvermogen een vermenigvuldiging gehanteerd van kans en effect.

$$Risico = \text{financiële impact} = \text{kans} * \text{effect}.$$

Dit betekent dat niet de gehele omvang van de mogelijke financiële impact wordt opgenomen als risicobuffer. Door vermenigvuldiging van de impact met een kans van optreden wordt een onnodig hoge risicobuffer vermeden, terwijl door de combinatie van verschillende risico's in de bepaling van de weerstandscapaciteit redelijkerwijs wel voldoende vermogen beschikbaar is voor tegenvallers.

De geïnteriseerde risico's zijn onderverdeeld naar:

- Structureel / incidenteel.
Risico's zijn als structureel aangemerkt indien het risico in meerdere begrotingsjaren financiële impact heeft. De structurele risico's zijn in de risicokwantificering gezien over een periode van 4 jaar . De periode van 4 jaar wordt landelijk als een aanvaardbare norm gekwalificeerd.
- Hoog / gemiddeld / gering.
Risico's zijn als 'hoog' aangemerkt indien de kans van voordoen hoog wordt geacht. Bij de kwantificering is deze inschatting reeds meegenomen.

Op basis van de risico-inventarisatie zijn 11 risico's onderkend. De geïnteriseerde risico's zijn zover mogelijk gekwantificeerd. Dit heeft geleid tot een concrete kwantificering (in euro's) van 5 van de 11 risico's, voor een bedrag van in totaal € 100.000. Vijf risico's zijn pro memori (p.m.) in de risico-inventarisatie opgenomen. Een nadere specificatie van de € 100.000 is weergegeven in de navolgende tabellen:

	Aantal risico's	Kwantificering
Structurele risico's	4	€ 60.000
Incidentele risico's	7	€ 40.000

	Aantal risico's	Kwantificering
Totaal		€ 100.000

	Aantal risico's	Kwantificering
Risico-inschatting Hoog, structureel	0	€0
Risico-inschatting Hoog, incidenteel	0	€0
<i>Totaal risico's met inschatting Hoog</i>		
Risico-inschatting Gemiddeld, structureel	0	€0
Risico-inschatting Gemiddeld, incidenteel	0	€ 0
<i>Totaal risico's met inschatting Gemiddeld</i>		
Risico-inschatting Gering, structureel	4	€ 60.000
Risico-inschatting Gering, incidenteel	7	€ 40.000
<i>Totaal risico's met inschatting Gering</i>		
Totaal		€ 100.000

Een overzicht van de onderkende risico's is opgenomen in de bijlage 'Risico-inventarisatie'.

3. De gewenste / benodigde omvang van het weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen is in artikel 11 van het BBV gedefinieerd als "De relatie tussen de weerstandscapaciteit, zijnde de middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten te dekken, en alle risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie."

Het weerstandsvermogen weerspiegelt de mate waarin de RMH in staat is de middelen vrij te maken om de risico's, die zich in de praktijk voordoen, op te vangen, zonder dat dit betekent dat het beleid gewijzigd dient te worden. Het vermogen om het beleid door te zetten is afhankelijk van de omvang van de weerstandscapaciteit.

Er zijn (nog) geen wetenschappelijke of algemeen geldende normen voor de gewenste omvang van een weerstandsvermogen. Iedere gemeenschappelijke regeling moet zelf invulling geven aan de gewenste omvang, gelet op haar eigen situatie en context. De omvang van het weerstandsvermogen moet in verhouding staan tot de risico's die de organisatie loopt en die niet kunnen worden opgevangen door stuur- en beheersmaatregelen en ook niet financieel kunnen worden afgedekt door voorzieningen.

De uitgevoerde risico-inventarisatie inclusief kwantificering is een logische basis voor het bepalen van het gewenste weerstandsvermogen. Hierbij moet rekening worden gehouden met het feit dat niet alle risico's kunnen worden gekwantificeerd (p.m.-posten).

1. Voor de geïdentificeerde en gekwantificeerde risico's worden de uitkomsten van de risico-inventarisatie als norm genomen voor het bepalen van het gewenste minimale weerstandsvermogen.

2. Voor de kwantificering van de *niet* geïdentificeerde en *niet* gekwantificeerde risico's (deze laatste groep is p.m. opgenomen in de risico-inventarisatie) is het lastig om een maatstaf te vinden. We hebben hiervoor in artikel 12 van de Financiële Verhoudingswet een norm van het weerstandsvermogen van 2% van de structurele inkomsten gevonden. Aangezien er een analogie te trekken is tussen de achtervang die artikel 12 is voor gemeenten en de achtervang die de deelnemende gemeenten zijn voor de RMH, gaat de RMH voor de p.m.-posten uit van 2% van de structurele inkomsten.

Ad 1

Bij de risico-inventarisatie zijn risico's gekwantificeerd voor een bedrag van € 100.000. Dit bedrag is het gewenste / benodigde weerstandsvermogen voor de *wel* geïdentificeerde en gekwantificeerde risico's.

Ad 2

Voor de RMH bedraagt het gemiddelde scenario 2% van ca. € 400.000, is € 8.000. Dit bedrag is daarmee het minimaal gewenste / benodigde weerstandsvermogen voor *niet* geïdentificeerde en *niet* gekwantificeerde risico's.

Aangezien de risico-inschatting onder ad 2 naar verhouding een klein bedrag aangeeft wordt het onder ad 1 genoemde bedrag van € 100.000 als toereikend gezien voor zowel de kwantificeerbare als de niet-kwantificeerbare risico's.

In het volgende hoofdstuk wordt de benodigde omvang van het weerstandsvermogen, zijnde € 100.000 groot, gerelateerd aan de berekende weerstandscapaciteit.

4. Berekende weerstandscapaciteit per begin 2016

Onder *weerstandscapaciteit* wordt verstaan: het geheel aan beschikbare en vrij aanwendbare financiële middelen om mogelijke "resterende" risico's met financieel gevolg op te kunnen vangen. Met "resterende" risico's worden bedoeld: de risico's die onvoldoende "in control" zijn of kunnen worden gehouden door stuur- en beheersmaatregelen en/of waarvoor (nog) geen specifieke voorzieningen zijn of kunnen worden getroffen.

De bepaling van de weerstandscapaciteit is een momentopname. De gekozen peildatum is 1 januari 2016. Bij het berekenen van de aanwezige weerstandscapaciteit is een onderverdeling gemaakt naar:

- **Stille reserves activa / vrije deel passiva / overige componenten**

Materiële vaste activa

Voor de materiële vaste activa zijn geen stille reserves verondersteld.

Financiële vaste activa

In de financiële vaste activa van de RMH komen geen stille reserves voor.

Reserves en voorzieningen

Ook bij het bepalen van het vrije deel van de reserves en voorzieningen is voorzichtigheid betracht. Criterium is of het Algemeen Bestuur de betreffende reserve in geval van een calamiteit kan vrijmaken zonder dat hierdoor een exploitatietekort ontstaat. In 2016 wordt een

geactualiseerde nota reserves en voorzieningen vastgesteld. Deze nota wordt als onderbouwing van dit deel van de weerstandscapaciteit gehanteerd. Van de reserves (algemene reserve) is € 70.991 en na resultaatbestemming € 100.000 aangemerkt als beschikbare weerstandscapaciteit.

Overige componenten

In de gemeenschappelijke regeling is opgenomen dat de gemeenten als achtervang dienen. Zij dienen derhalve in hun risicoparagrafen, naar rato van hun aandeel in de gemeenschappelijke regeling, rekening te houden met de weerstandscapaciteit van de RMH.

- **Direct beschikbaar / niet direct beschikbaar**

Direct beschikbare componenten van de weerstandscapaciteit zijn gelden die op de peildatum direct kunnen worden aangewend voor de dekking van de kosten van een calamiteit. Dit is ongeacht of deze middelen liquide beschikbaar zijn. Het betreft de algemene reserve, totaal € 70.991 en na resultaatbestemming € 100.000.

Niet direct beschikbare componenten betreffen gelden waarvan op de peildatum besloten kan worden om ze vrij te maken. Daarvoor moeten eerst trajecten in gang worden gezet, bijvoorbeeld:

- het terugdraaien van eerder genomen besluiten over de bestemming van gelden (p.m.) of
-
- het via de inwonerbijdrage te ontvangen extra middelen van deelnemende gemeenten zoals hierboven besproken bij overige componenten (p.m.).

- **Incidenteel / structureel**

Structurele weerstandscapaciteit zijn de componenten die jaarlijks gelden kunnen opleveren. Concreet voor de RMH dienen deze gelden te worden gezocht in de bedragen die de deelnemende gemeenten bij "verbonden partijen" ten behoeve van de RMH in hun eigen risico-inventarisatie bij de nota weerstandsvermogen hebben opgenomen.

Incidentele weerstandscapaciteit betreft de gelden die eenmalig zijn te besteden. Dit zijn alle posten met uitzondering van bovengenoemde jaarlijkse gelden. De omvang van de incidentele weerstandscapaciteit is € 70.991 (0 + 70.991). Na resultaatbestemming bij de jaarrekening 2015 is dit € 100.000.

Uitkomst

De per begin 2016 aanwezige weerstandscapaciteit is berekend op € 70.991. Na resultaatbestemming bij de jaarrekening 2015 is dit € 100.000.

Hiervan is direct beschikbaar € 70.991. Na resultaatbestemming bij de jaarrekening 2015 is dit € 100.000.

De opbouw is als volgt:

Stille reserve materiële vaste activa	€	0
Vrij deel reserves	€	100.000
Vangnet deelnemende gemeenten	€	pm
Totaal	€	100.000

In de paragraaf weerstandsvermogen van de begroting wordt elk jaar de (specificatie van de) weerstandscapaciteit vermeld, overeenkomstig artikel 11, lid 2a van het BBV. In het jaarverslag wordt op grond van artikel 26 BBV verantwoording afgelegd over de ontwikkelingen in de weerstandscapaciteit.

Kengetallen

1a. netto schuldquote

Hoe hoger de schuld, hoe hoger de netto schuldquote. De netto schuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast ten opzichte van de eigen middelen en geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. Een hoge netto schuldquote hoeft op zichzelf geen probleem te zijn. Of dat het geval is valt niet direct af te leiden uit de netto schuldquote zelf, maar hangt af van meerdere factoren. Zo kan een hoge schuld worden veroorzaakt doordat er leningen zijn afgesloten en die gelden vervolgens worden doorgeleend aan bijvoorbeeld woningbouwcorporaties die op hun beurt weer jaarlijks aflossen. In dat geval hoeft een hoge schuld geen probleem te zijn. Om inzicht te verkrijgen in hoeverre er sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven (netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen).
De RMH heeft momenteel geen leningen.

In begroting en jaarverslag wordt het actuele verloop van het kengetal weergegeven:

1b. netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen:

Bij RMH gelijk aan 1a en derhalve niet verder uitgewerkt.

2. solvabiliteitsratio

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de RMH in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Indien er sprake is van een forse schuld én veel eigen vermogen (het totaal van de algemene en de bestemmingsreserves), hoeft een hoge schuld geen probleem te zijn voor de financiële positie. Daar is bijvoorbeeld sprake van indien een lening is aangegaan omdat het eigen vermogen niet liquide is (omdat het vast zit in bijvoorbeeld een gemeentehuis of dat er andere investeringen mee zijn gefinancierd). Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de weerbaarheid. De mate van weerbaarheid geeft in combinatie met de andere kengetallen een indicatie over de financiële positie. De solvabiliteitsratio drukt immers het eigen vermogen uit als percentage van het totale vermogen en geeft daarmee inzicht in de mate waarin de RMH in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen.

In begroting en jaarverslag wordt het actuele verloop van het kengetal weergegeven:

3. grondexploitatie:

Bij RMH niet van toepassing.

4. structurele exploitatieruimte

Voor de beoordeling van de financiële positie is het van belang te kijken naar de structurele baten en structurele lasten. Dit kengetal geeft aan hoe groot de structurele exploitatieruimte is, doordat wordt gekeken naar de structurele baten en structurele lasten en deze worden vergeleken met de totale baten. Een positief percentage

betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten (waaronder de rente en aflossing van een lening) te dekken.

De relevantie van dit kengetal voor de beoordeling van de financiële positie schuilt erin dat het van belang is om te weten welke structurele ruimte de RMH heeft om de eigen lasten te dragen, of welke structurele stijging van de baten of structurele daling van de lasten daarvoor nodig is. De kengetallen moeten daarbij in samenhang worden gezien.

In begroting en jaarverslag wordt het actuele verloop van het kengetal weergegeven:

5. belastingcapaciteit:
Bij RMH niet van toepassing.

5. Matching gewenst weerstandsvermogen – berekende weerstandscapaciteit

Het minimaal gewenste / benodigde weerstandsvermogen bedraagt € 100.000 voor geïdentificeerde en gekwantificeerde risico's en € 8.000 voor niet geïdentificeerde en gekwantificeerde risico's. In totaal wordt het minimaal gewenste / benodigde weerstandsvermogen bepaald op € 100.000.

De aanwezige weerstandscapaciteit is berekend op € 70.991. en zal na resultaatbestemming bij de jaarrekening 2015 ook € 100.000 bedragen.

Conclusie

Geconcludeerd mag worden dat (op peilmoment begin 2016) de berekende aanwezige weerstandscapaciteit van voldoende omvang is gezien het risicoprofiel van de RMH.